

John Lanchester

Cum să vorbești pe limba banilor

Ce spun finanțistii –
și ce vor să spună în realitate

Traducere din limba engleză de
ROMICĂ LIXANDRU

 ACT și Politon

2019

Cuprins

Introducere 11

LIMBA BANILOR 15

UN DICȚIONAR AL BANILOR 77

POSTFAȚĂ 261

Mulțumiri 289

Lecturi suplimentare 291

Note 295

Câteva trasee prin dicționar 297

1.

Cel mai important mister din Egiptul antic era controlat de preoțime. Misterul respectiv se referea la inundarea anuală a văii Nilului. Această inundare făcea posibilă agricultura egipteană și, prin urmare, civilizația. S-a aflat în centrul societății egiptene, atât în termeni practici, cât și ritualici, timp de mai multe secole; a făcut ca Egiptul antic să fie cea mai stabilă societate care a existat vreodată. Însuși calendarul egiptean era calculat făcându-se trimitere la fluviu și era împărțit în trei anotimpuri, toate trei fiind legate de Nil și de ciclul agricol pe care îl determina acesta: Akhet sau inundația, Peret, anotimpul creșterii, și Shemu, recoltatul. Amploarea inundației determina dimensiunea recoltei: dacă era prea puțină apă, urma să fie foamete; dacă era prea multă, urma o catastrofă; dacă era în cantitate potrivită, toată țara urma să înflorească și să prospere. Fiecare aspect al vieții egiptene era legat de inundație: până și sistemul de impozitare se baza pe nivelul apei, din moment ce nivelul respectiv era cel care determina cât de prosperi aveau să fie fermierii în anotimpul următor. Preoții îndeplineau ritualuri complicate, ca să ghicească tipul de inundație și recolta care urma să fie obținută în anul respectiv. Elita religioasă dispunea de un sistem mitologic bogat și satisfăcător emoțional; de un limbaj subtil și complicat de simboluri, alimentat de mitologia respectivă; precum și de o poziție de putere necontestată în centrul unei societăți extraordinar de stabile, o societate care a rămas de fapt statică vreme de mii de ani.

Dar preoții trișau pentru că mai aveau și altceva: aveau un nilometru. Acesta era un aparat secret creat pentru a măsura și a prognoza nivelul apei în timpul inundațiilor. Era format dintr-o stație de măsurare de dimensiuni mari, amplasată permanent pe râu, cu linii și indicatoare proiectate să prezică nivelul inundației anuale. Gradațiile

se foloseau de nivelul apei pentru a prognoza nivelul recoltei, de la Foamete în sus, spre Suferință, Fericire, Siguranță și Abundență, iar într-un an cu prea multă apă, spre Dezastru. Nilometrele erau unul dintre secretele preoților – poate chiar *cel mai* mare secret al lor. Ele erau situate în temple, unde doar preoții aveau acces; lui Herodot, primul străin care a relatat despre viața egiptenilor al V-lea î.Hr., i s-a vorbit despre existența lor, dar nu i s-a permis să vadă vreunul. Chiar și în 1810, după mii de ani de când începuseră să fie folosite, străinilor le era interzis să le vadă. Utilizat împreună cu înregistrările exacte ale tiparelor de inundare din secolele anterioare, nilometrul era un instrument esențial pentru controlarea Egiptului. Trebuia să fie păstrat în taină de către clasa și instituțiile conducătoare, deoarece era o componentă centrală a autorității lor.

Lumea e plină de tagme preoțești. Nilometrul ne oferă o paradigmă bună pentru numeroase tipuri de cunoaștere specializată, pentru numeroase tipuri de mistere religioase și profesionale. Multe dintre cuvintele care desemnează absurdități intenționate derutante sunt împrumutate din ritualurile preoțești: *mumbo jumbo** vine din cuvântul Mandinka *maamajomboo*, un dansator șamanic ceremonial mascat; hocus-pocus din *hoc est corpus meum* din liturgia catolică. Pe de o parte, limbajul și ritualul complicat, gândite să păcălească, să mistifice, să intimideze și să adauge valoare; pe de altă parte, calculele pe care profesioniștii le fac în particular. Pentru specialiștii din aproape orice meserie, de la instalatori, maeștri culinari și până la asistente, profesori și polițiști, există o diferență între felul în care vorbesc între ei și felul în care le vorbesc clienților sau publicului. Grayson Perry este foarte amuzat de existența acestui fenomen în plină desfășurare în lumea artei, pe care l-a descris într-un interviu cu Brian Eno. „În ceea ce privește limbajul lumii artistice – „Engleza Artei Internaționale” –, cred că neclaritatea a fost în parte intenționată, pentru a proteja ceva care în realitate era probabil o idee filosofică foarte simplă, o încercare de a menține un fel de aer de mister în jurul ei. Exista teama că, dacă

* Expresie din limba engleză care desemnează un limbaj din care nu se înțelege nimic, fie din cauza unor cuvinte prea tehnice, specifice unui anumit domeniu, fie a unei înșiruiți de cuvinte ce nu are vreo logică sau sens. (n.tr.)

ideea ar deveni ușor de înțeles, nu ar mai părea importantă.” Uneori, tocmai această diferență este cea care atrage oamenii într-un domeniu de la bun început – politica, spre exemplu, poate fi rezumată la diferența dintre public și privat.

Pentru neinițiați, economia și lumea finanțelor, în general, seamănă foarte mult cu vechea șmecherie a nilometrului. Nu cu mult timp în urmă, am citit în *The Economist* despre o bancă germană care îi îngrijora pe observatori. Jurnalistul credea că, în pofida îngrijorării, probabil că banca nu va avea probleme, deoarece „rezervele de obligațiuni guvernamentale emise de statele de la periferia zonei euro pot fi demantelate încet, pe măsură ce ajung la termen”. Ce ar putea să însemne asta? E ceva ciudat la felul în care metafora amestecă demantelarea, rezervele și ajungerea la termen – parcă ar fi ceva împrumutat dintr-o comedie trăsnită a anilor 1940*. Este totuși o formulare improprie, pentru că, atunci când este explicată, fraza spune de fapt următorul lucru: banca are prea multe DATORII din statele zonei euro, cum sunt Grecia, Italia, Spania, Portugalia și Irlanda, dar, în loc să vândă creanțele respective, banca va aștepta ca ele să ajungă la scadență și nu va mai cumpăra astfel de obligațiuni. În felul acesta, cantitatea de creanțe deținută de bancă se va reduce treptat în timp, în loc să scadă rapid prin vânzare. Pe scurt, rezervele vor fi demantelate încet, fiind lăsate să ajungă la termen.

Și mai există o mulțime de exemple asemănătoare. Când îi auzi pe finanțiști vorbind despre efectul QE2** asupra M3***, despre impactul pe care o politică îl va avea asupra ECONOMIEI OFERTEI, despre efectul defazajului RANDAMENTULUI OBLIGAȚIUNILOR, despre un scandal ce implică contractele *forward* pentru ETFS**** sau

* Gen american de comedie romantică, numit *screwball*, în care se îmbină comicul de situație și cel de limbaj, generate de tot felul de situații încurcate. (n.tr.)

** QE2 – abreviere de la Quantitative easing 2; este vorba de a doua etapă a programului de relaxare cantitativă inițiat de Federal Reserve. (n.tr.)

*** M3 – abreviere de la Agregatul M3, masa monetară în sens larg. (n.tr.)

**** ETF – abreviere de la Exchange-Traded Fund – Fond de investiții tranzacționat la bursă. (n.tr.)

MBS*-uri sau despre credite subprime** și REIT***-uri, CDO****-uri și CDS*****-uri și restul panopliei de acronime a căror realitate de bază chiar este atât de complicată pe cât pare – ei bine, când auzi despre toate lucrurile acestea, nu-ți vine greu să crezi că cineva încearcă să te păcălească. Sau, dacă nu încearcă să te păcălească, încearcă să creeze o perdea de fum, să tulbure apele și să trăncănească astfel încât nu mai poți să-ți dai seama despre ce se discută, dacă nu ești deja avizat. Pe parcursul crizei contracției CREDITULUI a existat o impresie pregnantă că mulți dintre termenii care discutau produsele implicate erau intenționat obscure și derutante: era greu să accepți faptul că swap-urile***** pe riscul de credit urmau să dărâme întregul sistem financiar global când tu ai aflat despre ele în urmă cu două minute.

Și așa e, da, uneori limbajul finanțelor este obscur și rezultatul este că ascunde adevărul. (Unul dintre exemplele mele preferate a venit dinspre INSTRUMENTELE FINANCIARE DERIVATE, care au jucat

* MBS – abreviere de la Mortgage-Backed Security – titluri garantate prin credite ipotecare. (n.tr.)

** Credit subprime – este creditul acordat persoanelor care ori au un istoric prost de rambursare, ori au un potențial financiar slab din punctul de vedere al bancilor clasice. De ce ar acorda unele instituții de credit împrumuturi unor astfel de clienți? Deoarece ratele dobanzilor pentru creditele subprime sunt mult mai mari decât ratele corespunzătoare unor credite similare în condiții normale. În plus, desi comportă un risc asumat, nici chiar aceste credite nu sunt acordate oricărui solicitant, analiza și trierea clienților făcând obiectul unei întregi teorii financiare, care să confere în final organismului creditor o șansă substanțială de câștig. (n.ed.)

*** REIT – abreviere de la Real Estate Investment Trust – societate de investiții imobiliare. (n.tr.)

**** CDO – abreviere de la Collateralized Debt Obligations – titluri garantate cu active. (n.tr.)

***** CDS – abreviere de la Credit Default Swap – Swap pe riscul de credit. (n.tr.)

***** O tranzacție swap este un acord OTC (over-the-counter) între două părți prin care prima parte promite să facă o plată în contul celei de-a doua părți și cea de-a doua parte face o plată simultană în contul primei părți. Plățile pentru ambele părți implicate sunt calculate conform unor formule și sunt efectuate conform unei scheme convenite cuprinzând o eșalonare la diferite date în viitor. Acest tip de contract swap este denumit *plain vanilla*. (n.ed.)

un rol în implozia din 2008: „un CDO SINTETIC de tip RMBS” vanilla mezanin”².) Totuși, de cele mai multe ori, limba banilor este complicată, întrucât realitățile sale fundamentale sunt complicate și ai nevoie de câteva explicații și analize înainte să le poți înțelege. Limbajul nu este imediat transparent pentru outsiderul cu intenții bune. Această lipsă de transparență nu este neapărat sinistră, fiind întâlnită și în alte domenii – în lumea culinară și a vinurilor, spre exemplu. Un gust sau un miros poate să treacă pe lângă tine fără să-l remarci sau aproape fără să-l remarci, în mare parte pentru că nu ai un cuvânt pentru el. După aceea, încerci lucrul respectiv și, simultan, îți dai seama care este înțelesul cuvântului, astfel că atât simțul gustului, cât și vocabularul tău s-au extins. În ceea ce privește vinul, acesta este felul în care cei interesați învață, spre exemplu, să deosebească între varietățile de struguri: într-o bună zi simți mirosul agrișelor dintr-un Sauvignon Blanc, sau pe cel al coacăzelor dintr-un Cabernet, pe cel de gumă de mestecat dintr-un Gamay sau mirosul de balebă de vacă al unui Shiraz, și din momentul acela poți să recunoști soiul respectiv și știi la ce se referă oamenii atunci când discută despre cutare și cutare aromă. Papilele noastre gustative și vocabularul cresc simultan; învățăm un gust nou, în timp ce învățăm un cuvânt nou care se referă la un gust. Spre exemplu, mirosul neplăcut al unui vin îmbuteliat la sticle cu dop de plută este un lucru pe care nu-l vei mai uita niciodată, după ce ți s-a atras atenția asupra lui (și, de obicei, îți vei da seama că ai mai băut de un catedralion de ori un astfel de vin, știind că ceva nu este în regulă, dar fără să-ți dai seama exact ce). Nu este nevoie să știi că ceea ce mi-

* Titluri garantate prin credite ipotecare rezidențiale. (n.tr.)

² RMBS-ul este un titlu de valoare garantat prin credite imobiliare rezidențiale și este un instrument cu detalii complicate care necesită câteva explicații – reprezintă un tip de datorii adunate la un loc, care se bazează pe creditele ipotecare ale oamenilor, transformate în ceva care poate fi cumpărat și vândut de investitori. Lucrurile acestea care pot fi cumpărate și vândute se prezintă sub forma câtorva tranșe, cu niveluri diferite de siguranță și cu randamente care variază corespunzător pentru investitori. Mezaninul este tranșa cea mai riscantă și care generează cel mai mare randament pentru astfel de creanțe, iar SINTETICUL va fi definit mai târziu. Deci, cam asta ar fi un RMBS sintetic de tip vanilla mezanin. Nu e complicat, dar nici nu e simplu ca bună ziua. (n.aut)

roși este 2,4,6-tricloroanisol*, ca să-ți amintești mirosul de dop pentru totdeauna.

Deci, eu cred că lucrurile funcționează în felul următor. Pe măsură ce înveți să dai un nume lucrurilor, înveți să le guști și să ți le amintești. Ar putea să pară un beneficiu dublu, un câștig de ambele părți, dar există o chichiță, o posibilă capcană. Putem să folosim noul nostru vocabular ca să discutăm despre mâncare sau vin cu alți oameni, ca să intrăm în vorbă cu oricine. Acesta este aspectul social al limbajului culinar și este foarte puternic în cadrul comunității care știe despre ce se vorbește. Dar reprezintă, totodată, și o problemă potențială. Cuvintele și referințele prezintă valoare doar pentru cei care au avut aceleași experiențe și utilizează același vocabular: te referi la un rezervor comun de experiențe senzoriale și la un limbaj pe care îl împărtășești. Sunt șanse mari ca persoanele care nu au aceste lucruri să creadă că tu produci ceea ce miroase ca Shirazul, și asta nu e de laudă. În asta constă pierderea pe care o presupune învățarea despre gust: pe măsură ce înveți mai multe despre potrivirea dintre gusturi și limbaj, riști să vorbești cu un număr din ce în ce mai mic de oameni – oamenii care știu ce înseamnă de fapt aceste referiri la gusturi. Pe măsură ce vocabularul tău devine din ce în ce mai specific, mai util și mai eficient, el devine de asemenea și mai exclusivist. Te adresezi unui public mai restrâns.

Limba banilor funcționează la fel. Este puternică și eficientă, dar este totodată atât exclusivistă, cât și eliminatorie. Calitățile respective sunt intim legate. Reluând exemplul ipotetic pe care l-am menționat anterior, al unei persoane care vorbește despre efectul QE2 asupra M3 – atunci când un economist vorbește astfel, el nu încearcă în mod intenționat să te inducă în eroare și să te blocheze. În realitate, este incredibil de complicat să explici ce înseamnă QE2 și cum funcționează. Există un anumit gen de explicație pe care o întâlnești în cazul subiectelor complicate, spre exemplu, în știință, pe care o citești și o poți urmări cumva în timp ce o citești și apoi ți-o poți aminti încă cinci sau zece secunde după ce te-ai oprit din lectură, însă o uiți în două minute. Nu ai încotro și trebuie să o citești, să o urmărești și să încerci să o procesezi încă o dată în minte.

* Substanță care dă vinului un miros neplăcut de mucegai, de pivniță. (n.tr.)

Și poate încă o dată. Și, cine știe, poate iar și iar. Nu din cauză că ai fi greu de cap, ci pentru că subiectul este realmente complicat. Există o mulțime de astfel de lucruri în lumea banilor, unde explicația este greu de reținut, deoarece comprimă o secvență întreagă de explicații într-o frază sau poate chiar într-un singur cuvânt.

Eu abordez câțiva termeni de acest fel în dicționarul care urmează, dar, deocamdată, ca să rămânem la exemplul cu QE2, lucrul la care ne referim este acela că statul își cumpără datoriile înapoi de la participanții de pe piață. Aceștia sunt băncile, companiile și, teoretic – dar cred că în practică nu sunt așa multe –, persoanele fizice. După ce guvernul a cumpărat datoriile respective, ei bine, nu există niciun beneficiu deosebit al aceluia lucru: este ca și cum ai împrumuta bani de la vecinul tău și i-ai plăti înapoi exact aceeași sumă. Nu s-a schimbat nimic. În cazul acesta, șmecheria este că banii pe care îi utilizează guvernul pentru a cumpăra înapoi datoria sunt bani electronici nou-creați. Sunt bani care pur și simplu nu au existat înainte. Este ca și cum ai tasta 100.000 la o tastatură și în contul tău bancar ar apărea ca prin farmec 100.000 de lire sterline. Apoi utilizezi banii nou-creați pentru a-ți achita datoriile. Aceasta este QE. Cât despre QE2, ei bine, ea este pur și simplu cea de a doua etapă a QE, introdușă pentru că prima nu a avut un efect de stimulare suficient de mare asupra economiei. În ceea ce privește M3, este o modalitate de a măsura cantitatea de bani din sistemul economiei. Toată problematica legată de cât de mulți bani circulă într-o economie reprezintă ea însăși o întreagă ramură a studiilor economice: este un subiect amplu de polemică numai cât de mult contează cifra respectivă cu exactitate. Dar la asta se referă ei atunci când discută despre M3. Și toate acele idei sunt comprimate în cuvintele „efectul QE2 asupra M3”, pe care finanțistii nu trebuie să și le explice nici lor și nici celor cu care obișnuiesc să discute, întrucât toate persoanele din respectivul univers sunt pe deplin familiarizate cu acești termeni. Dar și pentru că explicația este destul de complexă și solicitantă, astfel că tuturor celor care înțeleg deja limbajul le este cu mult mai ușor să sară peste ea și să treacă la următoarea idee în dispută. Și dacă ne referim la majoritatea oamenilor, poate chiar la majoritatea covârșitoare a oamenilor, care nu înțeleg pe deplin ce reprezintă QE2 și

M3: i-ai pierdut deja. Ei nu mai participă la conversație în vreun fel semnificativ. Au ieșit la propriu din discuție.

Există un lucru important care trebuie avut în vedere aici. Utilizarea limbajului banilor nu presupune acceptarea unui anumit sistem moral sau ideologic. Nu presupune că ai fi de acord cu ideile implicate. Finanțistul A și finanțistul B care discută despre efectul QE2 asupra M3 pot foarte bine să vină din tabere economice complet diferite. Persoana A poate fi un keynesian generos care cheltuie ne-stingherit (stai liniștit, cartea aceasta îți va spune ce înseamnă) și care crede că QE2 este singurul lucru care salvează economia de la o prăbușire apocaliptică. Pe de altă parte, persoana B ar putea să creadă că QE2 este o rețetă sigură pentru faliment, că îi distruge pe cei care au economii și că este pe cale să transforme Marea Britanie într-o versiune a Republicii de la Weimar. A mai crede, totodată, că MASA MONETARĂ M3 e o TÂMPENIE, un exemplu pur de „economie voodoo” de tip fantezist, în timp ce B crede că o abordare disciplinată în vederea controlării masei monetare este efectiv ultima speranță pentru supraviețuirea democrației și a vieții civilizate, așa cum o știm. Cu alte cuvinte, au păreri complet diferite în toate subiectele pe care le discută; și totuși au o limbă comună care le permite să le discute concis și energic. Limbajul nu presupune neapărat acceptarea unui punct de vedere; el reușește să creeze posibilitatea unui anumit tip de conversație.

Eu am învățat lucrul acesta pe pielea mea – sau, dacă pare puțin melodramatic să spun că a fost chiar pe pielea mea, am învățat treptat, am avut nevoie de mult timp și am învățat singur. Interesul față de subiect mi s-a dezvoltat grație romanului pe care îl scriam. Unul dintre lucrurile prin care treci, sau, oricum, prin care am trecut eu, ca romancier este că am devenit din ce în ce mai preocupat de următoarea întrebare: ce se ascunde în spatele lucrurilor? Care este povestea din spatele poveștii vizibile? Răspunsul pe care l-am găsit de multe ori a fost că povestea din spatele poveștii se referea la bani. Am început să fiu mai interesat de forțele economice din spatele realităților superficiale ale vieții. Ca modalitate de a urmări acest interes, am scris câteva articole mai lungi pentru *London Review of Books*, articole care au reflectat acea curiozitate sporită și

cunoașterea din ce în ce mai mare care o însoțea. Am scris un articol despre Microsoft, unul despre Walmart și altul despre Rupert Murdoch. Am ajuns să cred că exista un gol în sânul culturii, dat fiind faptul că majoritatea celor care abordau acele subiecte în scris erau fie jurnaliști specializați în economie, care credeau că tot ce are legătură cu lumea afacerilor este grozav, fie oponenți furioși de stânga, care credeau că tot ce era legat de afaceri era atât de groaznic încât nu exista nicio poveste interesantă de spus: singurul lucru necesar era o denunțare vehementă. Ambele tabere scăpau din vedere complexitatea și, prin urmare, aspectele interesante ale poveștii – asta era impresia mea.

În acel moment începusem să mă gândesc la scrierea unei cărți dedicate în întregime acestei teme, o carte despre companii și despre oamenii din spatele acelor companii. Ideea era că avea să fie o istorie secretă a lumii moderne, sau a puterilor lumii, prin poveștile companiilor puternice care au creat lumea – sau, oricum, ceva de felul acesta. Dar, de regulă, mă gândesc la mai multe cărți în același timp și, în paralel, mă aflu în primele faze ale scrierii unui roman foarte amplu despre Londra. Și atunci cele două lucruri s-au intersectat, așa cum se întâmplă uneori. Mary-Kay Wilmers, editorul *London Review of Books*, m-a sunat și mi-a sugerat să scriu un articol despre bănci „în stilul articolelor mele referitoare la companii”; întâmplător, exact la asta începusem și eu să mă gândesc pentru romanul meu. Mi-am dat seama că efectiv nu poți să scrii despre Londra fără să înceapă să te intereseze CITY OF LONDON*, deoarece finanțele au devenit un element central al locului în care s-a transformat Londra. Deci, așa am ajuns să mă educ în limbajul financiar: urmărind subiectul pentru a scrie despre el. Nu a fost vorba de un curs intensiv; nu am intrat în subiect până la gât și nu am încercat să asimilez dintr-odată absolut toate detaliile științelor economice. În schimb, l-am urmărit, ani la rând, citind ziarele și paginile financiare și urmărind știrile economice. Principalul lucru pe care l-am făcut a fost că, de fiecare dată când nu înțelegeam un termen sau o idee, încercam să aflu ce înseamnă. Căutam pe Google sau apelam la una dintre cărțile pe acea temă pe care începusem să le adun. Dacă

* Entitatea administrativă a capitalei londoneze. (n.tr.)

aș spune că a fost o veritabilă incursiune, știu că ar părea o aiureală de tip *X-Factor*, dar chiar a fost o incursiune.

Faptul că tatăl meu lucrase pentru o bancă a reprezentat un element crucial. Genul său de activitate bancară nu avea nimic de-a face cu genul sofisticat, modern și alert de activitate bancară de investiții care a aruncat în aer sistemul financiar global în 2008. Genul de banking desfășurat de tatăl meu se ocupa cu acordarea de împrumuturi care să pună în mișcare micile afaceri. În timp ce ne plimbam cu mașina prin Hong Kong când eram mic, mi-a arătat de mai multe ori câte o fabrică sau o afacere pentru care își dăduse acordul și pentru care aprobase creditul inițial care pusese lucrurile în mișcare. În lumea lui nu existau obișnuitele RMBS cu vanilla mezanin sintetic și instrumente financiare derivate. Dar faptul că lucrase în lumea banilor m-a determinat să cred că era și este inteligibilă. Există o mulțime de oameni care nu au așa ceva. Se simt derutați dinainte, scârbiți sau învinși de la început de orice are de-a face cu banii și cu științele economice. Este aproape ca și când ar exista o respingere magnetică a subiectului. Eu nu am avut parte de așa ceva. Am avut permisiunea să înțeleg dacă am vrut. Știu că sună ciudat, dar am ajuns să cred că o mulțime de oameni au impresia că nu au permisiunea respectivă.

Chiar și atunci când ai permisiunea, există câteva momente în care întregul proces seamănă puțin cu învățarea limbii chineze – elucidarea sensului, cuvânt cu cuvânt. O propoziție obișnuită ar fi ceva de genul: „Economistii sunt îngrijorați că, deși RPI*-ul se menține confortabil într-un spațiu pozitiv, eliminarea efectelor inflației *non-core* scoate la iveală presiuni deflaționiste puternice”. Pe vremea când abia începeam să învăț despre bani, reacția mea ar fi fost: „Ce spui acolo?”. Dar după aceea am învățat ce este RPI și, apoi, de ce economistii ar considera „confortabilă” situația în care acesta ar fi pozitiv, ca parte a felului în care percep ei INFLAȚIA; și am ajuns să înțeleg problema conexasă a motivului pentru care DEFLAȚIA îi sperie atât de mult; iar ulterior am înțeles ce este inflația *non-core*; și apoi ce înseamnă dacă scazi cifra respectivă din valoarea inflației globale; după aceea, bingo, am înțeles propoziția. Înmulțește exemplul acesta

* RPI – retail price index (indicele prețurilor cu amănuntul). (n.tr.)

de sute și sute de ori. și iată felul în care am învățat să vorbesc limba banilor. Sper că, după ce vei citi această carte, o vei vorbi și tu.

Din perspectiva scrisului, sentimentul că învăț ceva precum și comunicarea simultană a celor învățate făceau ca economia să fie palpitantă. Știam că lucrurile pe care nu le cunoșteam sunt mai numeroase decât cele pe care le cunoșteam și că nu sunt absolut deloc și în niciun caz expert. În același timp, aveam impresia că lucrurile acestea erau cele care mă apropiau de cititorii care-mi împărtășeau sentimentul de curiozitate, de mirare și de ușoară uluire, dar și nevoia de a le elucida din mers. Mă identificam cu rolul de intermediar, de persoană care stătea între experți și publicul larg. Știam exact cât trebuie pentru a ocupa rolul respectiv de intermediar. Și cu toate acestea, fără să-mi dau seama în întregime, înțelegeam din ce în ce mai bine vocabularul și ideile din spatele său, și deveneam încet și inexorabil unul dintre Ei.

Când mă refer la Ei, nu vreau să stârnesc o paranoia de genul David Icke despre reptilienii, maleficii noștri stăpâni extraterestri. (Chiar dacă am spus asta, mă întreb uneori cum ar fi fost receptate teoriile lui Icke, dacă le-ar fi publicat prima dată în zilele noastre, când adevărata elită globală, care nu este formată chiar din cei mai bogați 1%, ci din cei mai bogați 0,1% sau 0,01%, pare să devină din ce în ce mai bogată, din ce în ce mai separată, cu o viteză din ce în ce mai mare. Multe dintre aceste mari averi se bazează pe activități denumite „extractive” în limbajul financiar: ele se referă la utilizarea banilor și a puterii pentru a obține o bucată mai mare din plăcintă, nu pentru a face o nouă plăcintă sau pentru a o mări pe cea existentă. Dacă superbogații chiar ar fi niște stăpâni reptilienii malefici de pe alte planete, care au venit aici doar pentru a ne exploata pe noi, ceilalți, cât de diferit s-ar comporta unii dintre ei?) Când scriu Ei, mă refer la unul dintre oamenii care vorbesc limba banilor; la cei care înțeleg efectiv limbajul. Nu vreau să spun că eu l-aș înțelege tot timpul, dar înțeleg suficient de mult ca să știu când nu înțeleg: cu alte cuvinte, atunci când un concept sau un fragment din vocabular este nou, știu că este nou. Pot să-mi amintesc cu lux de amănunte clipa în care mi-am dat seama că am devenit unul dintre Ei. Eram la un prânz oferit de *New Statesman*, unde se desfășura

simultan și o prelegere a lui Alistair Darling pe vremea când era cancelar*. A ținut o scurtă alocuțiune și apoi au urmat două întrebări/răspunsuri, una de la Robert Skidelsky și cealaltă de la Gillian Tet. (Formatul acesta este utilizat destul de frecvent în lumea economică: cineva susține o prelegere, după care primele câteva replici sunt aranjate în avans să pună în discuție câteva idei inițiale ca reacție la prelegere, iar după aceea se continuă cu o întrebare. Funcționează bine ca modalitate de a stimula conversația.) Darling părea sănătos psihic, competent și avea un calm încrezător – asta se întâmpla în 2009, într-un moment în care părea că faza inițială de criză a contracției creditului abia se încheiase, dar exista posibilitatea să izbucnească din nou în orice clipă. Dar acesta nu este principalul lucru pe care mi-l amintesc în legătură cu evenimentul respectiv. Mi-a rămas în minte un fel de constatare stranie, ciudat de demoralizantă; mi-am spus: Ce porcărie, am înțeles asta. E un dezastru! Am trecut în partea cealaltă. Acum sunt unul dintre Ei: nu voi putea să mai scriu despre bani de aici înainte.

Concluzia respectivă s-a dovedit a fi greșită – evident că am continuat să scriu despre ei. Dar lucrurile sunt puțin diferite acum. Poate că nu ar trebui să recunosc, dar este mai greu. Dificultatea ține de comunicarea necesară pentru a trece peste prăpastia dintre oamenii banilor** și toți ceilalți, acum când știu cât de concis, de puternic și de util poate fi limbajul respectiv. Nu este chiar atât de diferit de cel al instalatorilor, spre exemplu: când discută despre specialitatea lor, lucrurile sunt mult mai simple, dacă nu trebuie să se întrerupă mereu ca să explice ce sunt cotelile de țevă, țevile ABS și sudurile orbitale. Lucrurile acestea sunt valabile pentru orice domeniu specializat. Dar imaginează-ți ce s-ar întâmpla dacă instalațiile de apă și canalizare ar deveni o problemă națională, o urgență națională – lucru care s-ar întâmpla, desigur, dacă sistemul național de canalizare ar înceta să mai funcționeze. În cazul acesta, chiar dacă ne-am aminti cu toții de vremurile bune, când nu trebuia să vorbim limba instalațiilor, am avea un motiv să o învă-

* Chancellor of the Exchequer, echivalentul ministrului de Finanțe în guvernul britanic. (n.tr.)

** *Moneyists*, în original. (n.ed.)